Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 4 oktober 2024*

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott – Rambeslut 2005/212/RIF – Direktiv 2014/42/EU – Tillämpningsområde – Nationellt straffrättsligt förfarande vilket kan leda till förverkande av olagligt förvärvad egendom – Något brott har inte konstaterats föreligga – Förverkande utan någon fällande dom – Andra skäl än sjukdom eller avvikande”

I de förenade målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF framställd av Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen, Lettland), genom beslut av den 8 december 2022, den 31 januari och den 14 mars 2023, vilka inkom till domstolen den 12 december 2022, den 1 februari respektive den 16 mars 2023, i målet

1Dream OÜ,

DS,

DL,

VS,

JG (Mål C-767/22),

AZ,

1Dream OÜ,

Produktech Engineering AG,

BBP,

POLARIS Consulting Ltd (C-49/23),

VL,

ZS,

Lireva Investments LTD,

* Rättegångsspråk: lettiska.

VI,

Fortress FINANCE Inc. (C-161/23)

ytterligare deltagare i rättegången:

Latvijas Republikas Saeima,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Arabadjiev, domstolens vice-ordförande, L. Bay Larsen (referent), samt domarna T. von Danwitz, A. Kumin och I. Ziemele,

generaladvokat: P. Pikamäe,

justitiesekreterare: handläggarna I. Illéssy och S. Spyropoulos,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 15 april 2024,

med beaktande av de yttranden som ingetts av:

– 1Dream OÜ, genom S. Bērtaitis, advokāts,

– VS, DL, DS, genom A. Jaunzars, advokāts,

– JG, genom I. Nikuļceva och A. Voroņko, advokāti,

– AZ, genom R. Valdemārs, advokāts,

– Produktech Engineering AG, genom T. Krūmiņš och L. Liepa, advokāti,

– BBP, genom A. Rasa, advokāts,

– Polaris Consulting Ltd, genom A. Liepiņš, advokāts,

– VL, genom L. Lielbriede, advokāta palīdze, S. Oborenko och E. Rusanovs, advokāti,

– ZS, genom A. Ņikiforovs, jurists,

– Lireva Investments LTD, genom A. Rasa, advokāts,

– VI, genom D. Siliņa, advokāte,

– FORTRESS FINANCE Inc., genom L. Baltiņa, advokāta palīdze,

– Lettlands regering, genom J. Davidoviča, K. Pommere och S. Zābele, samtliga i egenskap av ombud,

– Tjeckiens regering, genom M. Smolek, T. Suchá och J. Vláčil, samtliga i egenskap av ombud,

– Europeiska kommissionen, genom I. Naglis, I. Rubene, M. Wasmeier och I. Zaloguin, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 11 juli 2024 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott (EUT L 68, 2005, s. 49), Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen (EUT L 127, 2014, s. 39) samt principen om unionsrättens företräde.

2 Respektive begäran har framställts inom ramen för en talan som väckts av 1Dream OÜ, DS, DL, VS, JG (C-767/22), AZ, 1Dream, Produktech Engineering AG, BBP, Polaris Consulting Ltd (C-49/23), VL, ZS, Lireva Investments LTD, VI och FORTRESS FINANCE Inc. (C-161/23). Talan gäller huruvida nationella bestämmelser om ett förfarande för förverkande av egendom är förenliga med den lettiska författningen.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Rambeslut 2005/212

3 I artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 föreskrivs följande:

”Varje medlemsstat skall vidta de åtgärder som är nödvändiga för att se till att kunna förverka, helt eller delvis, hjälpmedel och vinning som härrör från brottsliga gärningar som kan bestraffas med frihetsberövande i mer än ett år eller egendom vars värde motsvarar sådan vinning.”

Direktiv 2014/42

4 I skälen 5, 15, 16, 21 och 22 i direktiv 2014/42 anges följande:

”(5) Genom antagande av minimiregler tillnärmas medlemsstaternas system för frysning och förverkande, vilket gör det lättare att bygga upp ett ömsesidigt förtroende och ett effektivt gränsöverskridande samarbete.

…

(15) Om en slutlig fällande brottmålsdom meddelas bör det vara möjligt att förverka hjälpmedel vid och vinning av brott, eller egendom vars värde motsvarar sådana hjälpmedel och sådan vinning. En sådan slutlig fällande dom kan också vara följden av ett förfarande i den tilltalades utevaro. Om förverkande på grundval av en slutlig fällande dom inte är möjligt, bör det ändå under vissa förhållanden vara möjligt att förverka hjälpmedel och vinning, åtminstone i fall där den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit. I fall av sjukdom och avvikelse skulle emellertid förfaranden i den tilltalades utevaro kunna vara tillräckliga för att uppfylla denna skyldighet. Om den misstänkta eller tilltalade personen har avvikit bör medlemsstater vidta alla rimliga åtgärder, och de får kräva att personen i fråga instäms till eller uppmärksammas på förverkandeförfarandena.

(16) I detta direktiv bör med sjukdom förstås oförmågan hos den misstänkta eller tilltalade personen att närvara vid det straffrättsliga förfarandet under en längre period, vilket innebär att förfarandet inte kan fortsätta under normala omständigheter. Misstänkta eller tilltalade personer kan åläggas att styrka sjukdomen, exempelvis genom ett läkarintyg, som domstolen bör ha möjlighet att bortse från om den finner att det är otillfredsställande. Personens rätt att företrädas av en advokat i förfarandet bör inte påverkas.

…

(21) Utvidgat förverkande bör vara möjligt om domstolen är övertygad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar. Detta innebär inte att det måste vara fastställt att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar. Medlemsstaterna får föreskriva att det till exempel kan vara tillräckligt att domstolen efter en sannolikhetsbedömning anser eller har skäl att anta att det är betydligt mer sannolikt att egendomen i fråga har erhållits genom brottsliga handlingar än genom annan verksamhet. Domstolen måste i detta sammanhang beakta de specifika omständigheterna i målet, däribland fakta och tillgängligt bevismaterial på grund av vilket ett beslut om utvidgat förverkande kan meddelas. Det faktum att personens egendom inte står i proportion till dennes lagligen förvärvade inkomst skulle kunna vara en av de omständigheter som leder till att domstolen drar slutsatsen att egendomen härrör från brottsliga handlingar. Medlemsstaterna skulle också kunna fastställa ett krav på en viss tidsperiod under vilken egendomen skulle kunna anses ha haft sitt ursprung i brottsliga handlingar.

(22) I detta direktiv fastställs minimiregler. Det hindrar inte medlemsstaterna från att föreskriva mer omfattande befogenheter i nationell rätt, till exempel när det gäller bevisregler.”

5 I artikel 1 i direktivet föreskrivs följande:

”1. I detta direktiv fastställs minimiregler om frysning av egendom för att möjliggöra ett eventuellt senare förverkande och om förverkande av egendom i straffrättsliga ärenden.

2. Detta direktiv påverkar inte de förfaranden som medlemsstater använder sig av för att förverka egendomen i fråga.”

6 I artikel 2 i direktivet föreskrivs följande:

”I detta direktiv gäller följande definitioner:

1) *vinning*: varje ekonomisk fördel som direkt eller indirekt härrör från ett brott; den kan bestå av alla former av egendom och innefattar all efterföljande återinvestering eller omvandling av direkt vinning och eventuella värdefulla fördelar.

2) *egendom*: varje form av egendom, materiell eller immateriell, lös eller fast egendom, samt juridiska handlingar eller urkunder som styrker äganderätt eller annan rätt till sådan egendom.

3) *hjälpmedel*: all slags egendom som på något sätt, helt eller delvis, använts eller varit avsedd att användas för att begå ett eller flera brott.

4) *förverkande*: slutgiltigt berövande av egendom beslutat av domstol i anledning av brott.

…

6) *brott*: en brottslig gärning som omfattas av något av de instrument som förtecknas i artikel 3.”

7 I artikel 4 i samma direktiv, med rubriken ”Förverkande”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av hjälpmedel och vinning eller egendom till ett värde som motsvarar sådana hjälpmedel eller sådan vinning, om det meddelats en slutlig fällande brottmålsdom, vilken dom också kan vara resultatet av förfaranden i den tilltalades utevaro.

2. Om förverkande på grundval av punkt 1 inte är möjligt, åtminstone om detta är en följd av att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt att förverka hjälpmedel och vinning i fall där ett straffrättsligt förfarande inletts i fråga om ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel och detta förfarande skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom, om den misstänkta eller tilltalade hade kunnat ställas inför rätta.”

8 I artikel 5 i direktiv 2014/42, med rubriken ”Utvidgat förverkande” föreskrivs följande i punkt 1:

”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkande, antingen helt eller delvis, av egendom som tillhör en person som har dömts för ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel, om domstolen på grundval av omständigheterna i målet, bland annat konkreta uppgifter och tillgängligt bevismaterial, till exempel att värdet på egendomen inte står i proportion till den dömdes lagligen förvärvade inkomst, är övertygad om att egendomen i fråga härrör från brottsliga handlingar.”

9 I artikel 6 i direktivet, med rubriken ”Förverkande hos tredje man”, föreskrivs följande i punkt 1:

”Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att möjliggöra förverkandet av vinning, eller annan egendom, till ett värde som motsvarar vinningen, som överförts direkt eller indirekt av en misstänkt eller tilltalad till tredje man, eller som förvärvats av tredje man från en misstänkt eller tilltalad, åtminstone om denne tredje man hade kännedom om eller borde ha haft kännedom om att överföringens eller förvärvets syfte var att undvika förverkande, på grundval av konkreta uppgifter och

omständigheter, inbegripet att överföringen eller förvärvet genomfördes utan ersättning eller i utbyte mot ett belopp som var betydligt lägre än marknadsvärdet.”

10 I artikel 8.1 och 8.8 i direktivet föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska vidta de åtgärder som krävs för att se till att personer som berörs av de åtgärder som föreskrivs enligt detta direktiv har rätt till ett effektivt rättsmedel och en opartisk domstol så att deras rättigheter tillvaratas.

…

8. I de förfaranden som avses i artikel 5 ska den berörda personen ha en faktisk möjlighet att bestrida omständigheterna i målet, däribland de konkreta uppgifter och det tillgängliga bevismaterial som ligger till grund för att den berörda egendomen anses vara egendom som härrör från brottsliga handlingar.”

11 I artikel 14.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”[A]rtikel 1 första fyra strecksatserna och artikel 3 i rambeslut [2005/212] ska ersättas med detta direktiv för de medlemsstater som är bundna av detta direktiv …”

Förordning (EU) 2018/1805

12 Skäl 13 i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1805 av den 14 november 2018 om ömsesidigt erkännande av beslut om frysning och beslut om förverkande (EUT L 303, 2018, s. 1) har följande lydelse:

”Denna förordning bör tillämpas på alla beslut om frysning och alla beslut om förverkande som utfärdats inom ramen för förfaranden i straffrättsliga frågor. *Förfaranden i straffrättsliga frågor* är ett självständigt begrepp i unionsrätten som har tolkats av Europeiska unionens domstol utan hinder av rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Termen omfattar därför alla slag av beslut om frysning och beslut om förverkande som utfärdas efter förfaranden på grund av ett brott, inte bara beslut som omfattas av direktiv [2014/42]. Den omfattar även andra slag av beslut som utfärdats utan slutlig fällande dom. …”

Lettisk rätt

13 I artikel 92 första och andra meningen i Latvijas Republikas Satversme (Republiken Lettlands författning) (nedan kallad den lettiska författningen) föreskrivs följande:

”Var och en har rätt att göra gällande sina rättigheter och berättigade intressen vid en opartisk domstol. Var och en ska betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.”

14 I artikel 124.6 i Kriminālprocesa likums (straffprocesslagen) av den 21 april 2005 (Latvijas Vēstnesis, 2005, nr 74), i den lydelse som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet (nedan kallad straffprocesslagen), föreskrivs att i straffrättsliga förfaranden och i förfaranden avseende egendom som förvärvats på ett olagligt sätt ska bevis för egendomens olagliga ursprung anses föreligga om det vid bevisupptagningen framkommer sannolika skäl att anse att egendomen har ett kriminellt ursprung och inte ett lagligt ursprung.

15 I artikel 125.3 i denna lag föreskrivs att egendom som har varit föremål för penningtvätt ska anses ha förvärvats på olagligt sätt om den person som är inblandad i ett straffrättsligt förfarande inte kan lämna en trovärdig förklaring vad gäller egendomens lagliga ursprung och om den sammantagna bevisningen gör det möjligt för den person som ansvarar för förfarandet att anta att egendomen med största sannolikhet har ett olagligt ursprung.

16 I artikel 126.3.[1] i denna lag föreskrivs följande:

”Om den person som är inblandad i ett straffrättsligt förfarande hävdar att egendomen inte kan anses ha förvärvats på ett olagligt sätt, ankommer det på vederbörande att visa att egendomens ursprung är lagligt. Om personen inte lämnar tillförlitlig information för att inom den föreskrivna fristen visa att egendomens ursprung är lagligt, ska han eller hon nekas möjlighet att få ersättning för den skada som orsakats av det sätt på vilket användningen av egendomen har begränsats inom ramen för det straffrättsliga förfarandet.”

17 I artikel 626.1 i samma lag föreskrivs följande:

”Av hänsyn till intresset av att snabbt avgöra egendomsfrågor som uppkommit under det inledande skedet av det straffrättsliga förfarandet och av processekonomiska skäl får utredaren, med samtycke av den åklagare som ansvarar för utredningen, eller åklagaren avskilja bevismaterial gällande egendom som erhållits på ett olagligt sätt från brottmålet och inleda ett förfarande om följande villkor är uppfyllda:

1) Den sammantagna bevisningen tyder på att den egendom som förverkats eller tagits i beslag har förvärvats på ett olagligt sätt eller har samband med ett brott.

2) Då det på objektiva grunder inte är möjligt att väcka talan vid domstol inom en snar framtid (inom rimlig tid) eller då detta kan medföra betydliga [och] obefogat höga kostnader.”

18 I artikel 627.1–627.5 i straffprocesslagen föreskrivs följande:

”(1) Den som ansvarar för förfarandet ska, i enlighet med de villkor som anges i artikel 626 i denna lag, besluta huruvida talan ska väckas för olagligt förvärvad egendom och till domstolen överlämna bevismaterialet gällande den egendom som har förvärvats på ett olagligt sätt.

(2) Den som ansvarar för förfarandet ska i sitt beslut ange följande:

1) Information om de omständigheter som kan styrka sambandet mellan egendomen och brottet eller egendomens olagliga ursprung, samt det bevismaterial som har avskilts från handlingarna i ett pågående brottmål som avser olagligt erhållande av egendom.

2) Vilka personer som har anknytning till egendomen.

3) Vilka åtgärder som den ansvariga personen föreslår vad gäller den egendom som har erhållits på ett olagligt sätt.

4) I förekommande fall, brottsoffret.

(3) Beslutet och bilagorna ska översändas till Rajona (pilsētas) tiesa [Distriktsdomstolen].

(4) Bevismaterial avseende olagligt förvärvad egendom ska omfattas av förundersökningssekretess. Den som ansvarar för förfarandet, åklagaren och den domstol som prövar saken får emellertid ta del av materialet. De personer som avses i artikel 628 i denna lag får ta del av bevismaterial och handlingarna i målet om den som ansvarar för förfarandet tillåter det, i den omfattning som denne beslutar om.

(5) Ett beslut som fattats av den som ansvarar för förfarandet om att avslå ansökan om tillgång till bevismaterial och handlingarna i målet får överklagas till Rajona (pilsētas) tiesa [Distriktsdomstolen] som handlägger förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom. Domstolen ska meddela ett beslut, genom vilket överklagandet helt eller delvis bifalls eller ogillas. Detta beslut kan inte överklagas. För att domstolen ska kunna avgöra om tillgång till uppgifter som rör förfarandet äventyrar andra personers grundläggande rättigheter eller allmänintresset eller förhindrar att det straffrättsliga förfarandets mål uppnås, får domstolen begära tillgång till handlingar avseende det straffrättsliga förfarandet och ta del av det.”

19 Artikel 628 i samma lag föreskriver följande:

”Den person som är ansvarig för förfarandet ska omedelbart översända en kopia av det beslut som avses i artikel 627 i denna lag till den misstänkta eller tilltalade och till den person vars egendom har förverkats eller beslagtagits, om dessa personer är föremål för det aktuella straffrättsliga förfarandet, eller till en annan person som har äganderätt till egendomen i fråga …”

20 Genom lagen av den 7 oktober 2021 (*Latvijas Vēstnesis*, 2021, nr 202) ströks orden ”misstänkt eller tilltalad och” i artikel 628 i straffprocesslagen från och med den 2 november 2021.

21 I artikel 630 i straffprocesslagen föreskrivs följande:

”(1) Vid prövningen av bevismaterialet avseende den olagligt förvärvade egendomen ska domstolen besluta:

1) Huruvida egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt eller är kopplade till ett brott.

2) Huruvida det finns information om den rättmätiga ägaren eller innehavaren av egendomen.

3) Huruvida någon har en legitim rätt till egendomen,

4) Vilka åtgärder som ska vidtas avseende olagligt förvärvad egendom.

(2) Om domstolen konstaterar att sambandet mellan egendomen och brottet inte har fastställts eller att egendomen inte har något olagligt ursprung, ska den fatta ett beslut om att avsluta förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom.”

22 I artikel 631.1 i straffprocesslagen föreskrivs att ”[d]omstolens beslut kan överklagas inom 10 dagar vid apgabaltiesa (regional domstol)” och i punkt 3 i den artikeln anges att ”[e]fter prövning av överklagandet får domstolen upphäva det beslut som fattats av rajona (pilsētas) tiesa (distriktsdomstol) och fatta ett sådant beslut som avses i artikel 630 i denna lag”. Det sistnämnda beslutet ”kan inte överklagas”.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-767/22

23 Ekonomiska medel, finansiella instrument och fastigheter tillhörande 1Dreams, DS:s, DL:s, VS och JG:s beslagtogs inom ramen för straffrättsliga förfaranden som inleddes under åren 2019 och 2020, främst med anledning av storskalig penningtvätt av brottsvinster.

24 Dessa straffrättsliga förfaranden befann sig fortfarande i förundersökningsskedet, då begäran om förhandsavgörande framställdes.

25 Den ansvarige för dessa förfaranden inledde mellan den 12 mars 2021 och den 21 februari 2022 förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom vad gäller ifrågavarande ekonomiska medel, finansiella instrument och fastigheter. I detta syfte överlämnade den ansvarige handlingarna i dessa förfaranden till de behöriga domstolarna.

26 Vad särskilt gäller 1Dreams ekonomiska medel, fastställde Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģyija (brottmålsavdelningen vid Rigas regionala domstol, Lettland), efter överklagande, den 7 oktober 2021, att 1Dreams medel hade förvärvats på ett olagligt sätt. Nämnda domstol beslutade följaktligen att förverka dem och överföra dem till statsbudgeten. Förfarandena avseende DS, DL, VS och JG vilandeförklarades.

27 Inom ramen för dessa förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom begärde 1Dream, DS, DL, VS och JG, med stöd av artikel 627.4 i straffprocesslagen, att den ansvarige för förfarandet skulle ge dem tillgång till handlingarna i akterna. Eftersom den ansvarige endast delvis biföll deras begäran överklagade de dessa beslut.

28 1Dream, DS, DL, VS och JG ansåg att det system som föreskrivs i artikel 627.4 och 627.5 i straffprocesslagen försatte dem i en ofördelaktig situation i förhållande till den ansvarige för förfarandet. De väckte därför talan vid Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen, Lettland), som är den hänskjutande domstolen, och gjorde gällande att dessa bestämmelser inte var förenliga med rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 92 första meningen i den lettiska författningen, jämförd med rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42.

29 För att kunna pröva respektive talan vill den hänskjutande domstolen för det första få klarhet i huruvida rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 är tillämpliga på det förfarande avseende olagligt förvärvad egendom som föreskrivs i artikel 626.1 i lagen om straffrättsliga förfaranden.

30 Den hänskjutande domstolen har i detta avseende preciserat att de brott som lagförs inom ramen för pågående straffrättsliga förfaranden, vilka utgör separata förfaranden i förhållande till förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom, ingår bland de brott som avses i artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 och i artikel 3 i direktiv 2014/42.

31 Den hänskjutande domstolen har även påpekat att till skillnad från de mål som avgjordes genom dom av den 19 mars 2020, ”Agro In 2001” (C-234/18, EU:C:2020:221), och dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo (C-319/19, EU:C:2021:883), regleras förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom av reglerna om förfaranden i brottmål.

32 Den hänskjutande domstolen vill dessutom få klarhet i huruvida artikel 4.2 i direktiv 2014/42 omfattar förverkande av egendom i fall där en fällande dom inte kan meddelas av andra skäl än att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit.

33 Den hänskjutande domstolen har preciserat att förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom syftar till att säkerställa en snabb, effektiv och processekonomisk lösning på de problem gällande de frågor huruvida egendomen har ett lagligt ursprung eller är kopplad till brottslighet, som har uppstått under den inledande fasen av det straffrättsliga förfarandet. Fastställandet av att egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt görs av domstolen före fastställandet av att ett brott föreligger eller innan en fällande dom meddelas. Detta fastställande motsvarar inte heller konstaterandet av huruvida det rör sig om ett eller flera brott.

34 Förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom inleds således med ett beslut av den ansvarige för förfarandet varigenom denne, från handlingarna i brottmålet, skiljer ut uppgifterna om den egendom som är föremål för förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom. Detta beslut antas när den ansvarige har bedömt dels att all bevisning tyder på att denna egendom har förvärvats på ett olagligt sätt eller har samband med ett brott, dels att det av objektiva skäl är omöjligt eller kan medföra betydliga och obefogat höga kostnader att väcka talan vid domstol inom överskådlig framtid eller inom rimlig tid.

35 Under dessa omständigheter kan den ansvarige för förfarandet besluta att vända sig till en domstol, som i så fall endast ska avgöra om egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt eller om den har samband med ett brott. När den domstol vid vilken denna talan har väckts avgör denna fråga ska den anses vara slutgiltigt avgjord och kan inte längre prövas inom ramen för det straffrättsliga förfarande under vilket förfarandet avseende olaglig förvärvad egendom inleddes.

36 För det fall rambeslut 2005/212 eller direktiv 2014/42 ska anses vara tillämpliga i förevarande fall, vill den hänskjutande domstolen, för det andra, få klarhet vad gäller omfattningen av den rätt som den person vars egendom är föremål för förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom har för att få tillgång till handlingarna i det målet. Den domstolen vill i förekommande fall även få klarhet i huruvida det finns någon möjlighet att låta rättsverkningarna av de bestämmelser som den anser vara oförenliga med unionsrätten bestå i tiden.

37 Mot denna bakgrund beslutade Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Omfattar tillämpningsområdet för direktiv 2014/42, särskilt artikel 4, och för rambeslut 2005/212, särskilt artikel 2, nationell lagstiftning enligt vilken en nationell domstol får fatta beslut om förverkande av brottsvinster i ett separat förfarande avseende olagligt förvärvad egendom, vilket avskiljs från det straffrättsliga huvudförfarandet innan det fastställs att brott föreligger och innan en person har fällts till ansvar för brott, och där det även föreskrivs att förverkande ska ske på grundval av uppgifter som inhämtats från det straffrättsliga förfarandet?

2) Om fråga 1 besvaras jakande, ska då bestämmelserna om tillgång till handlingarna i förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom, anses vara förenliga med den rätt till en rättvis rättegång som stadfästs i artikel 47 i stadgan och i artikel 8.1 i direktiv 2014/42?

3) Ska principen om unionsrättens företräde tolkas så, att den utgör hinder för att en författningsdomstol i en medlemsstat, som prövar en talan om författningsstridighet mot nationell lagstiftning som har förklarats vara oförenlig med unionsrätten, beslutar att tillämpa rättssäkerhetsprincipen och att låta rättsverkningarna av denna lagstiftning bestå med avseende på den period då lagstiftningen var i kraft?”

Mål C-49/23

38 Fastigheter som tillhörde AZ samt tillgångar tillhörande 1Dream, Produktech Engineering, BBP och Polaris Consulting beslagtogs i straffrättsliga förfaranden som inleddes under åren 2012–2020 gällande storskalig penningtvätt av brottsvinster.

39 Dessa straffrättsliga förfaranden befann sig fortfarande i förundersökningsskedet, då begäran om förhandsavgörande framställdes.

40 Den ansvarige för dessa förfaranden inledde mellan den 9 april och den 8 juni 2021 förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom gällande dessa fastigheter och tillgångar. I detta syfte överlämnade den ansvarige handlingarna i dessa förfaranden till de behöriga domstolarna.

41 När det gäller de fastigheter som tillhörde AZ och tillgångarna tillhörande 1Dream, Produktech Engineering och BBP, fann dessa domstolar att denna egendom inte hade förvärvats på ett olagligt sätt och avslutade förfarandena. Vad gäller Polaris Consultings egendom fann den behöriga domstolen emellertid att en del av denna hade förvärvats på ett olagligt sätt. Denna domstol beslutade om förverkande till förmån för staten och avslutade förfarandet vad gällde resterande del av egendomen.

42 Dessa beslut överklagades till Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģyija (brottmålsavdelningen vid Rigas regionala domstol), som mellan den 22 juli och den 19 oktober 2021 bedömde att alla fastigheter och tillgångar som var i fråga i det nationella målet, inbegripet Polaris Consultings fastigheter och tillgångar som ännu inte hade förverkats, hade förvärvats på ett olagligt sätt. Dessa tillgångar har således förverkats och överförts till statsbudgeten.

43 Eftersom de beslut som fattats av Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģyija (brottmålsavdelningen vid Rigas regionala domstol) inte kan överklagas enligt artikel 631.3 i straffprocesslagen, väckte AZ, 1Dream, Produktech Engineering, BBP och Polaris Consulting talan vid den hänskjutande domstolen Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen). De gjorde gällande att dessa bestämmelser var författningsstridiga, eftersom de medförde ett åsidosättande av rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 92 första meningen i den lettiska författningen, jämförd med rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42.

44 Den hänskjutande domstolen frågar sig, för att kunna pröva denna talan, i samma ordalag som det som redogjorts för ovan i punkterna 29–35, huruvida rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 är tillämpliga.

45 Om rambeslutet eller direktivet ska anses vara tillämpliga i förevarande fall, anser den hänskjutande domstolen vidare att det ska fastställas huruvida rätten att överklaga ett beslut om förverkande som meddelats för första gången i samband med ett överklagande måste säkerställas

enligt artikel 47 i stadgan och artikel 8.6 i direktivet. Den hänskjutande domstolen önskar även att det i förekommande fall ska klargöras huruvida det är möjligt att låta rättsverkningarna av de bestämmelser som den anser är oförenliga med unionsrätten bestå i tiden.

46 Mot denna bakgrund beslutade Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Omfattar tillämpningsområdet för direktiv 2014/42, särskilt artikel 4, och för rambeslut 2005/212, särskilt artikel 2, nationell lagstiftning enligt vilken en nationell domstol får fatta beslut om förverkande av brottsvinster i ett separat förfarande avseende olagligt förvärvad egendom, vilket avskiljs från det straffrättsliga huvudförfarandet innan det fastställs att brott föreligger och innan en person har fällts till ansvar för brott, och där det även föreskrivs att förverkande ska ske på grundval av uppgifter som inhämtats från det straffrättsliga förfarandet?

2) Om fråga 1 besvaras jakande, ska då begreppet ’beslut om förverkande’, i den mening som avses i direktiv 2014/42, särskilt artikel 8.6 andra meningen i direktivet, anses omfatta inte bara domstolsavgöranden i vilka det fastställs att egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt och det förordnas om förverkande av denna egendom, utan även domstolsavgöranden genom vilka förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom avslutas?

3) Om fråga 2 besvaras nekande, är då lagstiftning enligt vilken personer med anknytning till egendomen saknar rätt att överklaga beslut om förverkande förenlig med artikel 47 i stadgan och artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42?

4) Ska principen om unionsrättens företräde tolkas så, att den utgör hinder för att en författningsdomstol i en medlemsstat, som prövar en talan om författningsstridighet mot en nationell lagstiftning som har förklarats vara oförenlig med unionsrätten, beslutar att tillämpa rättssäkerhetsprincipen och att låta rättsverkningarna av denna lagstiftning tillfälligt bestå fram till den tidpunkt som fastställs i denna domstols avgörande såsom tidpunkt då den omtvistade bestämmelsen upphör att ha rättsverkningar?”

Mål C-161/23

47 Tillgångar och fastigheter tillhörande VL, ZS, Lireva Investments, VI och FORTRESS FINANCE beslagtogs inom ramen för straffrättsliga förfaranden gällande storskalig penningtvätt av brottsvinster.

48 Dessa straffrättsliga förfaranden befann sig fortfarande i förundersökningsskedet, då begäran om förhandsavgörande framställdes.

49 Den ansvarige för dessa förfaranden inledde därefter förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom vad gäller dessa tillgångar och fastigheter. I detta syfte överlämnade den ansvarige handlingarna i dessa förfaranden till de behöriga domstolarna.

50 Inom ramen för dessa förfaranden har VL, ZS, Lireva Investments, VI och FORTRESS FINANCE tillhandahållit antingen den ansvarige eller de domstolar vid vilka talan väckts uppgifter till stöd för att deras egendom förvärvats på ett lagligt sätt. Genom lagakraftvunna avgöranden i samtliga

mål avseende olagligt förvärvad egendom konstaterade nämnda domstolar att de ifrågavarande tillgångarna och fastigheterna i det nationella målet hade förvärvats på ett olagligt sätt. Dessa tillgångar och fastigheter har således förverkats och överförts till statsbudgeten.

51 VL, ZS, Lireva Investments, VI och FORTRESS FINANCE ansåg att bevisreglerna i artikel 124.6, artikel 125.3 och artikel 126.3.1[1] i straffprocesslagen inte garanterar parternas likställdhet i processen och strider mot principen om oskuldspresumtion. De väckte därför talan vid Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen), som är den hänskjutande domstolen, och åberopade att bevisreglerna stred mot rätten till en rättvis rättegång och oskuldspresumtionen, vilken slås fast i artikel 92 första och andra meningen i den lettiska författningen jämförd med rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42.

52 Den hänskjutande domstolen frågar sig, för att kunna pröva denna talan, i samma ordalag som det som redogjorts för ovan i punkterna 29–35, huruvida rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 är tillämpliga.

53 Om detta rambeslut eller detta direktiv ska anses vara tillämpliga i förevarande fall, anser den hänskjutande domstolen vidare att det ska fastställas huruvida de bevisregler som är tillämpliga på förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom är förenliga med de rättigheter som stadfästs i artiklarna 47 och 48 i stadgan samt artikel 8.1 i detta direktiv. Den hänskjutande domstolen önskar även att det i förekommande fall ska klargöras huruvida det är möjligt att låta rättsverkningarna av de bestämmelser som den anser är oförenliga med unionsrätten bestå i tiden.

54 Mot denna bakgrund beslutade Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Författningsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

”1) Omfattar tillämpningsområdet för direktiv 2014/42, särskilt artikel 4, och för rambeslut 2005/212, särskilt artikel 2, nationell lagstiftning enligt vilken en nationell domstol får fatta beslut om förverkande av brottsvinster i ett separat förfarande avseende olagligt förvärvad egendom, vilket avskiljs från det straffrättsliga huvudförfarandet innan det fastställs att brott föreligger och innan en person har fällts till ansvar för brott, och där det även föreskrivs att förverkande ska ske på grundval av uppgifter som inhämtats från det straffrättsliga förfarandet?

2) Om fråga 1 besvaras jakande, ska då sådana nationella bevisregler om styrkande av att egendomen härrör från brott i förfaranden avseende olagligt förvärvad egendom, såsom de regler som föreskrivs i de omtvistade bestämmelserna, anses vara förenliga med den rätt till en rättvis rättegång som stadfästs i artiklarna 47 och 48 i stadgan samt i artikel 8.1 i direktiv 2014/42?

3) Ska principen om unionsrättens företräde tolkas så, att den utgör hinder för att en författningsdomstol i en medlemsstat, som prövar en talan om författningsstridighet mot en nationell lagstiftning som har förklarats vara oförenlig med unionsrätten, beslutar att tillämpa rättssäkerhetsprincipen och att låta rättsverkningarna av denna lagstiftning bestå med avseende på den period då lagstiftningen var i kraft?”

55 På grund av sambandet mellan målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23 ska de förenas vad gäller domen.

Faktiska omständigheter som inträffat efter respektive begäran om förhandsavgörande

56 Efter det att respektive begäran om förhandsavgörande hade framställts inkom VL med en ansökan till den hänskjutande domstolen om att den skulle precisera eller komplettera de tolkningsfrågor som ställts till EU-domstolen med hänsyn till att det straffrättsliga förfarande, från vilket det förfarande som ledde till förverkande av VL:s egendom hade avskilts, hade avslutats utan att hans skuld hade fastställts.

57 Den hänskjutande domstolen underrättade EU-domstolen, genom beslut av den 30 augusti 2024 som inkom till domstolens kansli den 9 september 2024, om att den hade avslagit denna ansökan. Den hänskjutande domstolen påpekade att den redan hade angett för EU-domstolen att förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom är ett separat förfarande skilt från det straffrättsliga förfarandet. Förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom är nämligen inte beroende av utgången av det straffrättsliga förfarandet. Enligt detta beslut skulle EU-domstolen därför redan ha informerats om att förfarandet avseende olagligt förvärvad egendom kan leda till ett förverkande, medan det straffrättsliga förfarandet därefter kan avslutas på grund av att det saknas bevis. I nämnda beslut har den hänskjutande domstolen slutligen angett att de omständigheter som VL har åberopat inte utgjorde några nya omständigheter.

Begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet

58 Genom separata handlingar som inkom till domstolens kansli den 26 augusti respektive den 4 september 2024 begärde JG och VL att den muntliga delen av förfarandet skulle återupptas.

59 Till stöd för sin respektive begäran har JG och VL gjort gällande att generaladvokatens förslag till avgörande avser omständigheter som inte har avhandlats vid domstolen och som kan ha en betydande inverkan på domstolens avgörande i förevarande mål.

60 JG har hänvisat till vissa omständigheter som framlagts i förslaget till avgörande vid tolkningen av artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42 och som inte har avhandlats mellan de berörda parterna. JG har vidare påpekat att tolkningen av denna bestämmelse även kan påverka tolkningen av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1260 av den 24 april 2024 om återvinning av tillgångar och förverkande (EUT L, 2024/1260). Antagandet av detta direktiv, vilket skedde efter förhandlingen, utgör emellertid en ny omständighet.

61 Vad gäller VL har han uppgett att det straffrättsliga förfarande som inletts mot honom avslutades utan att hans skuld fastställdes. Enligt VL bör det diskuteras vilka de rättsliga följderna blir av att det straffrättsliga förfarandet kan avslutas i förhållande till gärningsmannen, trots att ett beslut om förverkande av egendom redan har fattats inom ramen för det förfarande avseende olagligt förvärvad egendom som inleddes under nämnda straffrättsliga förfarande.

62 Domstolen erinrar i detta avseende om att den, enligt artikel 83 i sina rättegångsregler, efter att ha hört generaladvokaten, när som helst får besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om domstolen anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om en part, efter det att den muntliga delen har förklarats avslutad, har lagt fram en ny omständighet som kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har avhandlats mellan parterna.

63 Varken i stadgan för Europeiska unionens domstol eller i rättegångsreglerna föreskrivs emellertid någon möjlighet för parterna att inkomma med yttranden med anledning av generaladvokatens förslag till avgörande (dom av den 31 januari 2023, Puig Gordi m.fl., C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

64 Enligt artikel 252 andra stycket FEUF ska generaladvokaterna vid offentliga domstolssammanträden, fullständigt opartiskt och oavhängigt, lägga fram motiverade förslag till avgörande i mål som enligt stadgan för Europeiska unionens domstol kräver att ett sådant förslag läggs fram. Domstolen är inte bunden av vare sig förslaget till avgörande eller av den motivering som ligger till grund för generaladvokatens förslag. Att en av parterna inte delar generaladvokatens uppfattning i förslaget till avgörande, oavsett vilka frågor som generaladvokaten prövat däri, kan följaktligen inte i sig utgöra ett tillräckligt skäl för att återuppta den muntliga delen av förfarandet (dom av den 31 januari 2023, Puig Gordi m.fl., C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 38 och där angiven rättspraxis).

65 De omständigheter som JG har åberopat till stöd för sin begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet i förevarande fall utgör varken sådana argument som inte har avhandlats vid domstolen eller som ska ligga till grund för avgörandet i förevarande mål. Vid förhandlingen, som var gemensam för dessa mål och vid vilken JG deltog, bereddes de berörda parterna tillfälle att redogöra för de rättsliga omständigheter som de ansåg vara relevanta för EU-domstolens svar på den hänskjutande domstolens frågor, inbegripet frågan om tolkningen av artikel 8.6 andra meningen i direktiv 2014/42. Denna bestämmelse har närmare bestämt varit föremål för en fråga från domstolen som dessa berörda parter ombads att besvara vid förhandlingen. Vad vidare gäller JG:s argument avseende direktiv 2024/1260, ska det först och främst påpekas att det inte i någon begäran om förhandsavgörande hänvisas till detta direktiv. Fristen för att införliva direktivet är dessutom, enligt artikel 33 i samma direktiv, den 23 november 2026. Under dessa omständigheter ankommer det i förekommande fall på den hänskjutande domstolen att vända sig till EU-domstolen med en fråga som särskilt avser nämnda direktiv och den eventuella relevansen av dess bestämmelser.

66 Vad gäller de uppgifter som VL har åberopat påpekar EU-domstolen, i likhet med vad den hänskjutande domstolen har anfört, följande. De uppgifter som den domstolen har lämnat innefattade, redan då begäran om förhandsavgörande i mål C-161/23 ingavs, den omständigheten att ett straffrättsligt förfarande som inletts mot de personer som misstänks ha begått ett brott kan fortsätta under det förfarande som avser olagligt förvärvad egendom. Det straffrättsliga förfarandet kan avslutas utan att någon fällande dom meddelas, trots att förfarandet avseende denna egendom under tiden kan leda till ett förverkande. Av detta följer att de berörda parterna har beretts tillfälle att yttra sig i detta avseende.

67 Slutligen anser domstolen att den förfogar över alla relevanta uppgifter för att kunna avgöra målen.

68 Mot bakgrund av ovanstående överväganden anser domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, att det saknas anledning att återuppta den muntliga delen av förfarandet.

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan i målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23

69 Det följer av fast rättspraxis att enligt det förfarande för samarbete mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar, som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits. EU-domstolen ska härvid, utifrån samtliga uppgifter som den nationella domstolen har lämnat, och i synnerhet utifrån skälen i beslutet om hänskjutande, avgöra vilka delar av unionsrätten som behöver tolkas med hänsyn till saken i målet (dom av den 29 juli 2024, CU och ND (Socialt bistånd – Indirekt diskriminering), C-112/22 och C-223/22, EU:C:2024:636, punkt 30 och där angiven rättspraxis).

70 Det framgår av respektive begäran om förhandsavgörande att den nationella lagstiftning som är aktuell i förevarande fall omfattas av de nationella straffprocessrättsliga bestämmelserna. För det fall ett straffrättsligt förfarande inleds mot en person för ett brott men i en situation där det av objektiva skäl skulle visa sig omöjligt eller kan medföra betydliga och obefogat höga kostnader att väcka talan vid domstol för att få till stånd ett förverkande av egendom, föreskrivs i denna lagstiftning en möjlighet att väcka talan om olagligt förvärv av egendom vilken kan leda till förverkande av egendomen. Enligt samma lagstiftning får den behöriga domstolen besluta om förverkande av egendom om det framgår att egendomen har förvärvats på ett olagligt sätt eller har samband med ett brott. Såsom framgår av respektive begäran om förhandsavgörande avser detta förfarande emellertid inte fastställandet av att det brott för vilket åtal väckts föreligger och det är oberoende av att detta fastställande görs av den domstol vid vilken nämnda åtal väckts.

71 Mot bakgrund av det ovan anförda finner domstolen att den hänskjutande domstolen har ställt de första frågorna i målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 ska tolkas så, att dessa rättsakter är tillämpliga på nationell lagstiftning i vilken det föreskrivs en möjlighet att, under ett straffrättsligt förfarande för att pröva huruvida en misstänkt har begått ett brott, inleda ett förfarande för förverkande av olagligt förvärvad egendom på grundval av uppgifter i brottmålsakten, när detta förfarande för förverkande inte avser fastställandet av huruvida brottet föreligger, och även om det inte finns något skäl som har samband med att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, vilket hindrar vederbörande från att ställas inför rätta.

72 Rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42, som i enlighet med artikel 14.1 i detta direktiv delvis ersätter bestämmelserna i rambeslutet, är rättsakter som antagits inom området för straffrättsligt samarbete (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 mars 2020, ”Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, punkterna 52 och 53, och dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, punkterna 32 och 33).

73 Enligt dessa rättsakter är medlemsstaterna skyldiga att införa gemensamma minimiregler om förverkande av hjälpmedel och vinning som har samband med brott för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domstolsavgöranden om förverkande som antagits inom ramen för straffrättsliga förfaranden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 mars 2020, ”Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, punkt 56, och dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, punkt 36).

74 I detta syfte föreskrivs i artikel 2.1 i rambeslut 2005/212 och artiklarna 4–6 i direktiv 2014/42 att medlemsstaterna åläggs att föreskriva att ett dylikt förverkande ska ske i vissa situationer (se, analogt, dom av den 21 oktober 2021, Okrazhna prokuratura - Varna, C-845/19 och C-863/19, EU:C:2021:864, punkt 48).

75 Såsom framgår av lydelsen av de bestämmelser som avses i föregående punkt förutsätts att det i dessa situationer finns ett samband mellan förverkandet och brottet. Begreppet förverkande definieras enligt artikel 2 led 4 i direktivet som ”slutgiltigt berövande av egendom beslutat av domstol i anledning av brott”.

76 Det är således endast i sådana situationer som rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 är tillämpliga. En sådan avgränsning av direktivets tillämpningsområde bekräftas dessutom i skäl 13 i förordning 2018/1805, av vilket det framgår att direktiv 2014/42, till skillnad från denna förordning, inte omfattar alla slag av beslut om förverkande som utfärdas efter förfaranden på grund av ett brott.

77 Enligt artikel 1.1 jämförd med skälen 5 och 22 i direktiv 2014/42 innehåller direktivet minimiregler om bland annat förverkande av egendom i straffrättsliga förfaranden.

78 Domstolen har vidare slagit fast att tillämpningsområdet för de minimiregler som föreskrivs i rambeslut 2005/212 och i direktiv 2014/42 inte omfattar nationell lagstiftning om ett sådant förverkande av hjälpmedel och vinning härrörande från olaglig verksamhet som beslutats av en domstol i en medlemsstat inom ramen för, eller efter, ett förfarande som inte avser fastställande av att ett eller flera brott föreligger (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 mars 2020, ”Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, punkterna 57 och 62, dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, punkterna 37, 39 och 41, och dom av den 9 mars 2023, Otdel ”Mitnichesko razsledvane i razuznavane”, C-752/21, EU:C:2023:179, punkt 40).

79 Tillämpningsområdet för dessa rättsakter omfattar i synnerhet inte ett nationellt förfarande som inleds på grundval av information om att en person är anklagad för att ha begått vissa brott, men som uteslutande syftar till att fastställa huruvida egendom har förvärvats på ett olagligt sätt och genomförs oberoende av ett eventuellt straffrättsligt förfarande som inletts mot den tilltalade eller utgången av ett sådant förfarande, bland annat en eventuell fällande dom mot den tilltalade (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 mars 2020, ”Agro In 2001”, C-234/18, EU:C:2020:221, punkt 60, och dom av den 28 oktober 2021, Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo, C-319/19, EU:C:2021:883, punkt 38).

80 Av det ovan anförda följer att ett förfarande som, trots att det föreskrivs enligt nationella straffprocessrättsliga regler, uteslutande syftar till att fastställa huruvida egendom har förvärvats på ett olagligt sätt på grundval av uppgifter som härrör från handlingarna i ett mål avseende fastställande av huruvida ett eller flera brott av de brott som avses i dessa rättsakter föreligger – utan att den domstol som prövar förfarandet för förverkande är behörig att inom ramen för detta förfarande fastställa att brott föreligger och när något sådant fastställande inte har skett under det förfarande som avser fastställandet av att ett eller flera brott har begåtts – inte kan anses omfattas av tillämpningsområdet för rambeslut 2005/212 eller direktiv 2014/42.

81 Den omständigheten att ett förfarande för förverkande regleras av nationella straffprocessrättsliga bestämmelser kan visserligen utgöra ett tecken på att det nödvändiga sambandet mellan förfarandet för förverkande och fastställandet av ett brott föreligger. Denna omständighet är emellertid inte i sig avgörande för att ett sådant förfarande för förverkande ska anses omfattas av tillämpningsområdet för rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42.

82 Artikel 4.2 i detta direktiv påverkar inte heller den omständigheten att tillämpningsområdet för rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 inte omfattar ett förfarande för förverkande som uteslutande syftar till att fastställa huruvida egendom har förvärvats på ett olagligt sätt – utan att den domstol vid vilken talan väckts är behörig att fastställa att brott föreligger och när något sådant fastställande inte tidigare har gjorts.

83 I denna bestämmelse föreskrivs att om förverkande på grundval av artikel 4.1 i direktiv 2014/42 inte är möjligt, åtminstone om detta är en följd av att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är nödvändiga för att göra det möjligt att förverka hjälpmedel och vinning i fall där ett straffrättsligt förfarande inletts i fråga om ett brott som är av beskaffenhet att direkt eller indirekt kunna ge upphov till en ekonomisk fördel och detta förfarande skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom, om den misstänkte eller tilltalade hade kunnat ställas inför rätta.

84 Såsom generaladvokaten har framhållit i punkt 27 i sitt förslag till avgörande kan det konstateras att de fall i vilka medlemsstaterna enligt artikel 4.2 i direktiv 2014/42 är skyldiga att vidta åtgärder som möjliggör förverkande definieras i motsats till dem som föreskrivs i artikel 4.1 i detta direktiv.

85 Sistnämnda bestämmelse avser nämligen förverkande av hjälpmedel och vinning av brott som tillhör den misstänkte eller tilltalade, eller egendom till ett värde som motsvarar sådana hjälpmedel eller sådan vinning, vilka används för eller härrör från det brott för vilket den misstänkte eller tilltalade genom en slutlig fällande dom har dömts (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 oktober 2021, Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 och C-863/19, EU:C:2021:864, punkt 55, och dom av den 12 maj 2022, RR och JG (Frysning av egendom tillhörande tredje man), C-505/20, EU:C:2022:376, punkt 50).

86 Artikel 4.2 i direktiv 2014/42 avser däremot, såsom framgår av skäl 15 i det direktivet, en situation när en sådan fällande dom inte kan meddelas på grund av att den misstänkte eller den tilltalade inte är personligen närvarande under vissa omständigheter, i varje fall i sådana situationer då den misstänkte eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, men där ett straffrättsligt förfarande har inletts avseende ett brott som direkt eller indirekt kan ge upphov till en ekonomisk fördel och där nämnda förfarande skulle ha kunnat leda till en fällande brottmålsdom om den misstänkte eller tilltalade hade kunnat ställas inför rätta.

87 Av detta följer att även om det förverkande som föreskrivs i artikel 4.2 i direktiv 2014/42 avser ”hjälpmedel” och ”vinning” i den mening som avses i artikel 2 leden 1 och 3 i direktivet, krävs det att brottet i sig prövas av den domstol som beslutar om förverkande, även oberoende av om detta leder till en fällande dom.

88 Artikel 4.2 i direktiv 2014/42 avser således inte ett förfarande, såsom det som är aktuellt i det nationella målet, enligt vilket det snabbt kan beslutas om förverkande, men som inte syftar till att fastställa att brott föreligger.

89 Mot bakgrund av det ovan anförda ska de första frågorna i målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23 besvaras enligt följande. Rambeslut 2005/212 och direktiv 2014/42 ska tolkas så, att dessa rättsakter inte är tillämpliga på nationell lagstiftning i vilken det föreskrivs en möjlighet att, under ett straffrättsligt förfarande för att pröva huruvida en misstänkt har begått ett brott, inleda ett förfarande för förverkande av olagligt förvärvad egendom på grundval av uppgifter i brottmålsakten, när detta förfarande för förverkande inte avser fastställandet av huruvida brottet föreligger, och även om det inte finns något skäl som har samband med att den misstänkte eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, vilket hindrar vederbörande från att ställas inför rätta.

De andra och tredje frågorna i målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23 samt den fjärde frågan i mål C-49/23

90 Med hänsyn till svaret på den första frågan i målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23 saknas det anledning att besvara de övriga frågorna i dessa mål, vilka har ställts till domstolen för det fall de första frågorna besvaras jakande. Detta påverkar inte den hänskjutande domstolens konstaterande att Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/13/EU av den 22 maj 2012 om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden (EUT L 142, 2012, s. 1) och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (EUT L 65, 2016, s. 1) eventuellt är tillämpliga på de nationella målen.

Rättegångskostnader

91 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) **Målen C-767/22, C-49/23 och C-161/23 förenas vad gäller domen.**

2) **Rådets rambeslut 2005/212/RIF av den 24 februari 2005 om förverkande av vinning, hjälpmedel och egendom som härrör från brott och Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/42/EU av den 3 april 2014 om frysning och förverkande av hjälpmedel vid och vinning av brott i Europeiska unionen**

   ska tolkas så,

   att dessa rättsakter inte är tillämpliga på nationell lagstiftning i vilken det föreskrivs en möjlighet att, under ett straffrättsligt förfarande för att pröva huruvida en misstänkt har begått ett brott, inleda ett förfarande för förverkande av olagligt förvärvad egendom på grundval av uppgifter i brottmålsakten, när detta förfarande för förverkande inte avser fastställandet av huruvida brottet föreligger, och även om det inte finns något skäl som har samband med att den misstänkta eller tilltalade personen är sjuk eller har avvikit, vilket hindrar vederbörande från att ställas inför rätta.

Underskrifter